**Gairebé 1.300.000 estiuejants gaudeixen cada dia de les 385 platges catalanes.**

# Ara, la ciutat costanera és protagonista.

**Joan G. Bausa**

Any rere any es produeix a l'estiu un canvi vital a la ciutat costanera. El juliol i l'agost, principalment, coincidents amb les temperatures més altes, són els mesos en què es concentren més persones a la vora del mar per gaudir de les platges, del sol i de l'aigua.

Aquest fet, però, encara que prou conegut de tothom, té unes manifestacions locals no homogènies. Determinats factors —físics, econòmics i sociològics— incideixen diferencialment en el comportament del turisme i qualsevol anàlisi no és sinó una aproximació al fenomen.

Així com durant la major part de l'any les ciutats costaneres estan esmorteïdes, a l'estiu el silenci dóna pas a l'esclat de la massificació. Tornen a viure els comerços, els hotels inicien una activitat febril, s'omple l'espai tant de soroll com de color i, en alguns indrets, les flotes de pesca comparteixen la mar amb les embarcacions d'esbarjo.

S'han d'endegar els mecanismes que calguin per desestacionalitzar el fort dinamisme de les ciutats costaneres. Especialment, els representants locals tenen al seu abast la possibilitat d'aconseguir-ho, potenciant els valors culturals i intercomunicatius que la ciutat conté a més d'uns altres valors naturals i paisatgístics més o menys importants i desitjables.

Al llarg de la història, les poblacions s'han concentrat arran de mar, la qual cosa s'ha anat accentuant amb el temps fins a arribar a un procés progressiu a partir de mitjan segle. La població costanera de Catalunya, que una mica abans del 1900 superà el 50 per cent, arribà als dos terços del total de la població cap el 1960. Malgrat que la superfície de les comarques costaneres tan sols representa el 23 per cent de tot el país, el 67 per cent dels catalans viuen avui al litoral.

## La força atractiva de la natura. La indústria del turisme

D'una altra banda, qualsevol anàlisi estadística que representi l'evo-

Tossa de Mar. L'atractiu paisatgístic, les temperatures càlides i les platges de tota la costa catalana conjuminen el paradís desitjat pels estiuejants, *però el fenomen turístic és estacional.*



lució poblacional a les ciutats litorals, mostra que la Catalunya marina és molt més dinàmica que la Catalunya interior, encara que s'hi pot observar l'existència de notables matisos diferencials en l'espai i en el temps.

La predilecció de l'home pels espais litorals ha estat deguda, en el seu origen, a la força atractiva de la mateixa natura, perquè han estat els ecosistemes litorals els que, tèrmicament més temperats, han originat més riquesa vital. Els estímuls econòmics d'aquests àmbits —inicialment recursos pesquers i producció vegetal— han originat, en amplis espais marítims, una definida pressió demogràfica i, per tant, la implantació de poblacions estables. La ciutat va néixer com una comunitat existencial.

Els marcs ecològics de NE a SW de la costa catalana són molt variats. Gran part de la costa és alta i esquerpa i les planes litorals són comparativament insignificants. Per això, el poblament no és gaire intens en gran part del litoral.

Nogensmenys, a l'anomenada Costa Brava, hi ha un sector força poblat en un tram de quasi 100 km, conseqüència de l'activitat de velles i actives viles comercials, industrials i pesqueres que, en els darrers decennis, han assolit un fort creixement poblacional recolzat en un atractiu natural menystingut fins fa poc: la bellesa paisatgística i les platges assolellades, recursos avui molt apreciats per la puixant indústria turística.

De fet ha calgut esperar l'era del turisme de masses perquè prosperés efectivament i real el poblament arran de mar.

Les causes que han fet que els espais litorals siguin la part més poblada i dinàmica del país han estat, doncs, més aviat humanes que no pas físiques. Però la marinitat com a factor estimulant del poblament té més a veure amb l'economia de relació que amb la de subsistència. La ciutat va néixer com a nucli de comunicació.

Els principals intercanvis tenien lloc a través de les vies aquàtiques,




A la façana marítima s'ubica el dinamisme més important de la població.

Platja de S'Agaró.



d'ací que el mar fos durant segles el millor camí. El Pla de Barcelona, l'indret del litoral català més ben comunicat amb la Catalunya interior, a través dels solcs fluvials del Llobregat i del Besòs, tingué des de l'Alta Edat Mitjana un èxit demogràfic sense parió, gràcies a les iniciatives d'una burgesia que va saber aprofitar les dites oportunitats. Uns altres llocs del litoral, també afavorits per la natura en el mateix sentit, no tingueren pas la mateixa sort, com per exemple el Baix Camp i el Baix Ebre. Llavors, per a reexir a entendre la realitat poblacional de les ciutats costaneres, hem de renunciar als criteris físics estrictes.

## L'accessibilitat, la publicitat i la moda. Un canvi vital estacional

Hi ha doncs uns lligams complexos entre els fets demogràfics, els econòmics i els físics, la qual cosa queda prou palesa amb l'anàlisi del fenomen turístic. Una bona part de la demografia litoral catalana d'ara té molt a veure amb aquesta nova categoria de recurs natural que és la platja assolellada, producte que els consumidors han d'aprofitar in situ, però d'una incidència no homogènia, perquè l'accessibilitat, la publicitat i la moda fan que el resultat sigui molt variat a tot el litoral.

La costa catalana està molt urbanitzada i això és una de les claus de la seva alta humanització. L'aparició del turisme com una gran font de recursos provocà una extraordinària allau immigratòria. El sector litoral protagonitzà, el decenni 1960-1970, la més gran etapa de dinamisme.

Però aquest fort turisme és estacional. La població de fet d'una àrea turística d'estiu no té gaire a veure amb la població real a l'hivern. El turisme ha donat a l'àrea litoral catalana un nou tipus de vivacitat sòcio-demogràfica.

A la façana marítima s'ubica el dinamisme més important de la població. Cada ciutat costanera pot ser un arquetip, però malgrat les peculiaritats pròpies de cada una hi ha una realitat comuna determinant, que trenca tota la sistemàtica, que és el canvi vital que es produeix a l'època d'estiu, per l'allau d'estiuejants.

Segons dades de la Direcció General de Turisme, l'oferta d'allotjament turístic a Catalunya l'any 1985 va ser de 2.231.302, tenint-hi en compte els establiments hotelers, els càmpings, els apartaments i les segones residències. Pel que fa al litoral el nombre de places va ser de 1.798.463, amb la distribució territorial d'allotjament següent:

| | Establiments | Places |
|---|---|---|
| La Costa Brava | 93.095 | 650.552 |
| El Maresme | 49.794 | 302.716 |
| El Barcelonès i Garraf | 31.070 | 230.192 |
| La Costa Daurada | 103.057 | 615.003 |

Encara que les dades referides a l'any 1986 no han estat publicades, podem dir que les variacions no són gaire significatives. En l'actualitat, les places d'allotjament de la costa catalana representen més del vuitanta per cent del total de Catalunya, la qual cosa ens dóna una idea prou clara de la importància del sector turístic costaner o, el que és el mateix, del turisme estiuenc, que persegueix cada any el mateix sol a les 385 diferents platges de cap a cap de la costa.

Des del punt de vista de les places, la zona més important continua essent la Costa Brava, amb 650.552, que representen el 29,7% del total; també assoleix un percentatge alt la Costa Daurada, amb un 28% i on es nota un relatiu creixement progressiu, segons les mateixes fonts.

Catalunya és el punt d'arribada d'un gran nombre de visitants. El 1985 foren 11.950.266 els turistes que van entrar, xifra que suposà un increment d'un 3,7% respecte al 1984.

Pel que fa a l'estacionalitat, les dades d'ocupació hotelera ens mostren que els mesos d'estiu s'hi assoleixen uns nivells molt alts de visitants; concretament el mes d'agost s'arriba a uns nivells de 69,77% a la província de Barcelona, 81,53% a la de Girona i 78,36% a la de Tarragona (a la de Lleida 49,54%) i, per una altra banda, al període estival, són els estrangers els que en nombre superen els espanyols. Estudis d'investigació fets per la Direcció General de Turisme demostren que són els mesos de juliol i agost els que aglutinen una allau més alta de turisme. Cada any hi ha un increment significatiu d'estacionalitat respecte a l'anterior.

Per països, els francesos i els alemanys continuen essent els principals visitants de Catalunya i en representen el 34% i el 27,8% respectivament. Els segueixen per ordre d'importància els britànics, els italians, els belgues, els holandesos i els suïssos.

Tant per part dels visitants que van a localitats catalanes com per part dels que assenyalen la seva intenció de dirigir-se a unes altres localitats de la península, les dades registren la tendència a concentrar-se en els mesos d'estiu.

Les principals localitats catalanes de destinació dins el mostreig emprat són, a més de Barcelona, Calella, Figueres, l'Escala, Lloret de Mar, Platja d'Aro, Roses, Salou (on l'estada mitjana és la més elevada entre les altres localitats examinades), l'Estartit, Tossa de Mar i Blanes.

## El paradís dels estiuejants. Multiplicació d'espai urbà

Els penya-segats i cales a la Costa Brava, les extenses platges al delta de l'Ebre, a la Costa Daurada i al Maresme, els paisatges deserts al Cap de Creus i les grans poblacions turístiques consolidades, en conformen tot un conjunt d'un fort poder d'atracció que amb les temperatures càlides i les platges de toda la costa catalana conjuminen el paradís desitjat pels estiuejants. Però el canvi vital que succeeix any rere any, s'altera i en va modificant les estructures urbanes.

Actualment, l'Alt Empordà, el Baix Empordà i la Selva són unes comarques eminentment turístiques. La Costa Brava, amb els seus racons de bellesa inigualable, atreu un turisme massiu; Manuel Ibáñez Esco-

fet deia, en el pròleg del llibre *Catalunya* editat pel Departament de Comerç, Consum i Turisme, que la Costa Brava és el mar de les grans aglomeracions. Les poblacions d'aquesta costa en què ha incidit més el turisme són Roses i l'Escala, que han vist multiplicar el seu espai urbà amb zones de gran concentració d'hotels i apartaments, i, amb un caràcter més residencial, en poblacions com Cadaqués, el Port de la Selva i Llançà.

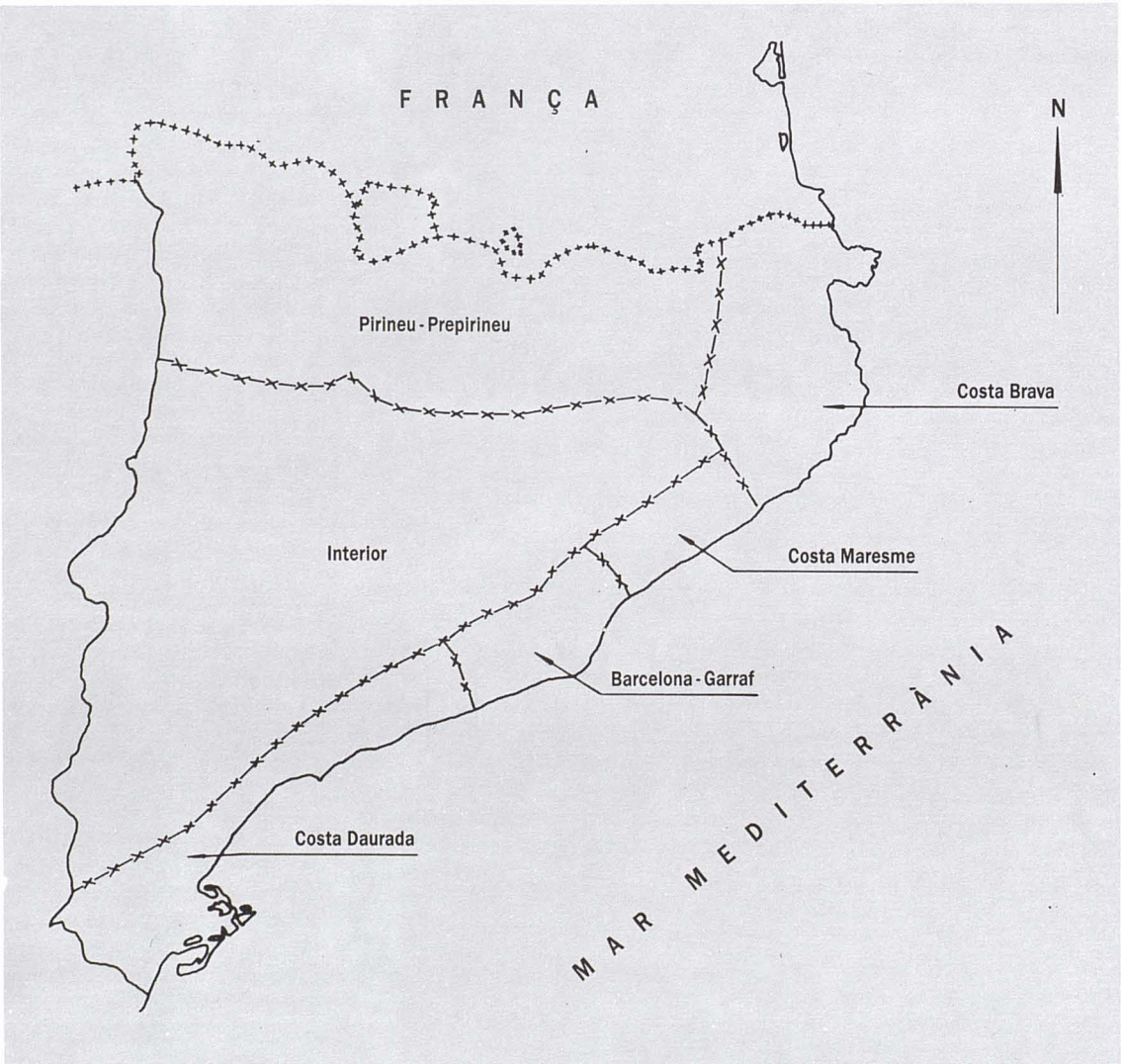
Cadaqués, que durant molts anys va tenir la mar com a única via de comunicació, conserva l'encís mariner dels seus carrers vells.

L'Estartit va ser un petit barri de pescadors del municipi de Torroella de Montgrí. En l'actualitat ha experimentat un gran creixement, que es fa ben notori a l'època estiuenca.

A Tamariu hi ha una urbanització turística que pot ser considerada equilibrada. També Calella de Palafrugell és un dels indrets on es combina un urbanisme de qualitat sense que això trenqui la inspiració de les construccions tradicionals amb el creixement turístic. Per una altra banda, el nucli urbà de Palamós conserva els seus barris tradicionals, característics dels treballadors del suro i també els edificis modernistes dels antics propietaris industrials i naviliers. Avui, la vila és principalment turística.

Platja d'Aro és un poble turístic clàssic. Recull milers de visitants durant l'estiu. Com a bulliciós nucli turístic disposa de modernes instal·lacions de serveis —les seves discoteques són les més concorregudes de la Costa Brava—, de bars i d'un gran carrer comercial. Les característiques de S'Agaró, són molt diferents, és una urbanització tranquil·la i tradicional (es començà a construir el 1924 per l'impuls de l'empresari Josep Ensesa, pioner del turisme a Catalunya).

També és tradicional el passeig marítim de Sant Feliu de Guíxols que fou construït fa cent cinquanta anys i si llavors representà un esdeveniment urbanístic transcendental, encara avui continua oferint un gran espai d'esbarjo i de relació amb la mar. L'urbanisme del nucli antic, malgrat la massificació estiuenca, es conserva molt equilibrat.





Cases al port d'Aiguadolç. La concentració de l'espai urbà és una conseqüència del turisme.



Sa riera. Casa típica de pescadors.

En alguns indrets es conserven els barris tradicionals, malgrat la massificació a l'estiu.



Una altra ciutat que esdevé protagonista a l'estiu és Lloret de Mar, a la Selva, que els anys cinquanta era una vila on els «americanos» enriquits trobaven tranquil·litat per als darrers anys de la seva vida. A hores d'ara hi impera el brogit. Entre embarcacions i cotxes presenta un signe inequívoc de vitalitat. Disposa de gairebé tants hotels com Madrid i és considerada com l'empori del turisme de la Costa Brava. Lloret de Mar, juntament amb Blanes i Tossa de Mar, conformen els trenta quilòmetres de platges més visitades.

Calella, al Maresme, també concentra un turisme molt massificat, com podem comprovar per la gran quantitat dels seus edificis d'apartaments i hotels. Caldes d'Estrac és un petit municipi que comparteix amb Sitges, al Garraf, el fet de ser dels primers a acollir el turisme costaner provinent de Barcelona. Per la seva banda, Premià de Mar, a més de ser un poble turístic, ho és de segona residència, i és format, com passa a quasi tots els pobles costaners de la comarca, a partir del barri mariner pertanyent a un municipi interior, Premià de Dalt, del qual es va independitzar el 1936.

Al Baix Camp, els trenta quilòmetres de platges suaus i de fines sorres representen un especial atractiu per al turisme que hi ve en busca del seu clima i de l'harmonia del paisatge mariner. Cambrils ofereix un important complex turístic, gaudeix del seu port espaiós, i també té dos nuclis urbans, l'un al port i l'altre a l'interior.

Les platges de la Marina, Castelldefels, Gavà, Viladecans, i el Prat de Llobregat han estat i són el gran atractiu turístic del Baix Llobregat, amb bones zones residencials, establiments hotelers i de càmping.

A l'anomenada Costa Daurada (Costa de Ponent), la indústria turística hi té avui un assentament importantíssim i consolidat a causa de la benignitat climàtica i de les seves platges i aigües netes. El litoral del Baix Penedès compta amb moltes urbanitzacions noves i amb

sis importants nuclis turístics: el Francàs, Coma-ruga, Sant Salvador, Marina de Calafell, Segur de Calafell i Cunit. La platja de Calafell conserva la imatge pintoresca i testimonial de l'últim barri mariner i pescador de la comarca.

A Garraf, l'actual imatge de les ciutats i la seva configuració urbanística són modernes. Sitges, protegit pel massís de Garraf, és una vila eminentment residencial i turística; com hem assenyalat, va ser pionera en l'acolliment d'estiuejants, principalment per l'encís de les seves platges, dels carrers i de les cases. Avui és un poble turístic i residencial que ha sabut mantenir una part de la seva estructura urbanística tradicional al mateix temps que el desenvolupament d'activitats culturals i artístiques al llarg de tot l'any —concerts, festivals, cursos de la Universitat Menéndez y Pelayo, etc.—, sense oblidar tanmateix l'oferta de serveis turístics moderns, com ara bars, discoteques, restaurants, hotels i camp de golf.

Sant Pere de Ribes té urbanitzacions noves com tants pobles de la comarca; Cubelles, amb una petita indústria, també té un petit moviment turístic, adaptat a les necessitats i a l'espai de la vila. Vilanova i la Geltrú, que tingué un creixement lent, accelerà la seva expansió amb la indústria. Manté un turisme familiar al qual reserva uns espais i uns serveis que la fan ser ambiciosa en aquest camp. L'evolució urbanística dels últims temps féu que la ciutat i la seva zona residencial s'estenguessin al llarg del passeig marítim que uneix les tres platges que en caracteritzen la imatge turística i estiuenca.

Al Maresme, la indústria del turisme també és actualment la principal font de riquesa que hi impulsa tota l'activitat econòmica.

Al Montsià es pot gaudir de bells contrastos. Gaudeix de diferents tipus de platges, les del delta de l'Ebre (platges verdes i espaioses), les amples platges de la badia, a Sant Carles de la Ràpita, amb aigües calentes i suaus, ideals per a qualsevol tipus d'esport nàutic, i les platges de les Cases d'Alcanar, amb nou quilòmetres de sorra gruixuda i d'aigües netes i agradables.

## Opcions alternatives

La llista de ciutats esmentades no és pas exhaustiva, però són exemples representatius del canvi vital estiuenc, i àdhuc del fenòmen turístic i la clau de les transformacions que s'hi produeixen.

Si a la dècada dels seixanta, l'objectiu era de construir hotels en aquests espais, a hores d'ara els esforços econòmics haurien de canalitzar-se cap a millorar els atractius d'una bona part d'aquestes zones, els quals actualment es redueixen al sol i a la platja. Resulta desolador adonar-se de la manca d'opcions alternatives.

Millorar la qualitat de l'entorn és una inversió de futur i no fer-ho és perdre competitivitat en un dels principals sectors econòmics. En molts casos, es tracta d'aconseguir un territori ben dotat per a l'estiueig amb vocació residencial clara.

Però són els governs locals els responsables de fer més habitables les ciutats i els pobles, gestionant directament aspectes trascendentals com l'urbanisme.

És la gran tasca a fer per exigències socials irrenunciables.

En definitiva, cal aconseguir que el dinamisme vital d'aquestes ciutats perdi la limitada estacionalitat dotant-les d'aquells atractius sò-cio-culturals que permetin d'anullar el vital lapse temporal que pateixen de gairebé nou mesos.

Referint-nos a Salou, on la concentració d'estiuejants és, des de fa uns quants anys, desbordant, he sentit a dir que un antic rector, en adonar-se'n, manifestà que «a l'hivern hi ha 300 ànimes mentre que a l'estiu són més de 3.000 culs», en una feliç expressió referida a la fenologia de la zona.

Es tracta de repartir el turisme a tot l'any, perquè la temporada turística actual és molt curta en una regió considerada turísticament la primera de tot Europa.

**J.G.B.** □

### Fonts documentals i bibliografia


Ponència que sobre «El creixement demogràfic al litoral català» va fer el Professor Tomàs Vidal i Bendito, del Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat de Barcelona, a les Jornades de l'Associació Catalana de Ciència Regional, el mes d'abril d'enguany. CATALUNYA (1982). Departament de Comerç, Consum i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

COMARQUES DE CATALUNYA (1984). Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya.

EL MARESME: LES CLAUS DE LA SEVA CONTÍNUA TRANSFORMACIÓ. Pere Lleonart, Pere Macies, Remei Ardèvol. Servei d'Estudis de Banca Catalana.

LA TEMPORADA TURÍSTICA 1985 A CATALUNYA. Direcció General de Turisme. Departament de Comerç, Consum i Turisme de la Generalitat de Catalunya.